

IMANI DA KADDARA

Manufofin huɗubar

- Bayani a kan ma'anar imani da kaddara. Da kasancewarsa rukuni ne na imani.
- Bayani a kan cewa, kaddara ba hujja ba ce wajen sabon Allah.
- Bayani abin da ya wajaba a kan bawa idan kaddara ta same shi.
- Gargafi a kan wadɗanda suka bace game da sha'anin kaddara.

Huɗuba Ta Farko

Dukkan yabo da godiya da kirari sun tabbata ga Allah, taimakonsa da gafararsa muke nema, kuma muna neman tsarinsa daga shirrin kawukanmu da munanan ayyukanmu. Wanda Allah ya shiryar babu mai batar da shi, wanda kuma ya batar to babu mai shiryar da shi. Kuma ina shaidawa babu abin bauta da gaskiya sai Allah, shi kaɗai ne ba shi da abokin tarayya. Kuma ina shaidawa cewa, Annabi Muhammad bawansa ne manzonsa ne. (Ya ku waɗanda suka yi imani ku ji tsoron yadda ya cancaci a ji tsoronsa, kada ku mutu face kuna musulmi). (Ya ku mutane ku ji tsoron Ubangijinku wanda ya halicceku daga rai guda ɗaya, kuma ya ya halicci matarsa daga gare shi, kuma ya yada maza da mata daga garesu (su biyu). Ku ji tsoron Allah wanda kuke yiwa junanku magiya da shi, (kuma ku kiyaye) zumunci. Lalle Allah mai kula ne da ku). (Ya ku waɗanda suka yi imani ku ku ji tsoron Allah kuma ku faɗi magana ta daidai. Sai Allah ya gyara muku ayyukanku, kuma ya gafarta muku zunubbanku. Wanda ya bi Allah da Manzonsa haƙiƙa ya rabauta rabauta mai girma). Bayan haka, lalle mafi gaskiyar magana maganar Allah, kuma mafi kyawon shiriya shiriyar Annab Muhammad (ﷺ). Kuma mafi shirrin al'amura (a addini) kaɗaggunsu, kuma duk wani kaɗaggen abu (addini) bidi'a ce, duk wata bidi'a bata ce, duka wani bata kuma yana wuta.

Bayan haka, ya 'yan uwa! Maganarmu a yau ta shafi ɗaya daga cikin rukunan imani guda shida, wanda duk wanda bai yi imani da shi ba, ko kuma ya yi musu a kansa, to Allah ba zai karɓi ayyukansa ko kanana, ko manya ba. Shi ne bayar da gaskiya da kaddara. Rukuni ne mai girma, wanda ta hanyarsa mutum yake samun nutsuwa a rayuwarsa, ya kuma sami amsoshi game da abubuwa da yawa, da suka shige masa duhu. Allah yana cewa,

﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْتَهُ بِقَدَرٍ ﴾ [القمر: ٤٩].

(Mun halicci komai da kaddara). Kuma Allah yana cewa,

﴿ الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ۖ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ ۗ ﴾ [الأعلى: ٢ - ٣].

(Shi ne wanda ya yi halitta, kuma ya daidaita ta, kuma shi ne wanda ya kaddara abubuwa, kuma ya shiryar da su).

Kuma Allah yana cewa,

﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ نَقْدِيرًا ﴾ [الفرقان: ٢].

“Kuma ya halicci kowane abu, kuma ya kaddara shi, kaddarawa.”

Ayoyi da suke tabbatar da wannan rukuni, sun fi a kirga, kuma a cikin sunnar Manzon Allah (ﷻ) ma wuri daban-daban, ya tabbatar da wannan rukuni mai girma. Misali, a cikin hadisin da mala'ika Jibrilu ya zo wajen Annabi (ﷺ), yana tambayar sa, da ya tambaye shi kan imani, sai ya ce, “Imani shi ne, ka bayar da gaskiya da Allah, da mala'ikunsa, da littattafansa, da Manzanninsa, da ranar karshe, da yarda da kaddara, mai dadi da mara dadi.” Sai Jibrilu ya ce, “Ka yi gaskiya!” Muslim ne ya ruwaito.

Ya ku ‘yan uwa! Abin da ake nufi da kaddara, shi ne ilimin Allah Ta’ala, wanda ya rigaya tun fil-azal, da abubuwa kafin su auku, kuma Allah ya rubuta su daki-daki, kafin ya halicci sama da kasa, da shekara dubu hamsin, kuma babu abin da zai auku, face da ganin damarsa, kuma shi ya halicce shi. Wannan shi ne bayar da gaskiya da kaddara wajen sahabbai, kuma shi ne bayar da gaskiya a wajen ahlussunnah. Don haka, tilas ne ga duk wani musulmi, ya yarda cewa babu wani abu da zai faru cikin mulkin Allah, wanda sai daga baya Allah zai san shi. A’a, Allah ya rigaya, ya san komai, tun fil-azal, kuma ya rubuta shi a allon kaddara (lauhil mahfuuz), kamar yadda ya zo a hadisin, kuma kamar yadda Allah yake cewa,

﴿ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَىٰ اللَّهِ يَسِيرٌ ﴾ [الحج: ٧٠].

“Lallai hakan, yana cikin littafi, lallai hakan mai sauƙi ne wurin Allah.”

Don haka, babu wani abu da zai auku, face sai Allah ya ga dama, kuma idan zai auku, zai auku ne, kamar yadda Allah ya zartar. Allah yana cewa,

﴿ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾ [الأنعام: ٣٠ - ٣١].

(Ba kwa nufin aikata wani abu, sai Allah ya yi nufi. Lallai Allah masani ne, mai azanci, yana shigar da wanda ya yi nufi cikin rahamarsa).

Ya ɗan uwa! Ka sani, babu tilas ga ɗan Adam kan ayyukansa, a aƙida ta musulunci. Mutum yana da dama, da kuma zaɓi, na ya aikata abin da ya ga dama, kamar yadda yake cewa,

﴿ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴾ [البعد: ١٠].

(Kuma mun shiryar da shi hanyoyi biyu).

Wato na alheri, da na sharri. Don haka, shi ɗan Adam, shi ne yake zaɓar abin da ya ga dama, kuma sanin Allah, ba ya nufin Allah ya yi masa tilas ba ne. Don ba daidai ba ne, mutum ya kafa hujja da kaddara wajen sabon Allah, kamar yadda wasu mutane suke yi.

Ibni Taimiyya ya ce, «Wannan maganar banza ce. Wato mutum ya kafa hujja da kaddara a kan saba wa Allah, saboda imma dai kaddara ta zama hujja ga kowa da kowa, ko kuma ba hujja ba ce ga kowa da kowa. To idan kaddara hujja ce ga kowa da kowa, to babu wanda yake da dama ya yi musu ko inkari ga wanda ya cuce shi, ya zage shi, kuma ya kƙwace masa dukiyarsa, ya bata masa matansa, ya sare da takobi a wuya, kuma ya lalata masa gonarsa da ‘ya’yansa. domin ba zai

cuce shi ba, sai da kaddara. Babu wanda zai yarda a cuce shi, a kafa masa hujja da kaddara. Abu na biyu, idan kaddara hujja ce, to da Iblis, da Fir'auna da mutane Annabi Nuhu da Adawa da sauran masu saƙon Allah, waƙanda Allah ya halakar da su, da sun sami hujja. Haka kuwa abu ne da babu wani mai bin wani addini da zai yarda da shi. Abu na uku, da kaddara hujja ce, to da babu bambanci tsakanin bayin Allah na kwarai da fajirai. Wanda ya saba ga tunani na kwarai, ya kuma saba da faɗin Allah cewa,

﴿ وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ﴿٢٠﴾ وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ ﴾ [فاطر: ١٩ - ٢٢].

“Makaho ba zai daidaitu da mai gani ba, haka duhu ba zai yi daidai da haske ba, haka inuwa ba za ta yi daidai da zafi ba, haka matattu ba za su yi daidai da masu rai ba.”

Kuma yana cewa,

﴿ أَمْ يَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ يَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ ﴾ [ص: ٢٨].

(Ko za mu sanya waƙanda suka yi imani kuma suka yi ayyuka na kwarai kamar masu barna a doron kasa, ko kuma za mu sanya masu taƙawa su zama daidai da fajirai).

Abu na huɗu: Ita kaddar imani aka ce mu yi da ita, ba kafa hujja ba. Duk wanda ya kafa hujja da kaddara to hujjarsa ta banza ce. Duk kuma wanda ya ba da hanzari da kaddara to hanzarinsa ba abin karɓa ba ne. Da ana karɓar hujja da kaddara to da an karɓi ta Iblis da sauran masu saƙo. Da kaddara hujja ce ga bayi da babu wani da za a yi masa azaba a nan duniya ko a lahira. Da ana hujja da kaddara da ba yanke hannun barawo ba, ba a kashe wanda ya yi kisan kai ba, da ba wanda za a yi wa haddi don ya yi wani laifi. Kai da ma ba wanda za a yaka, ko a yi umarni da wani abu na shari'a ko hana wani mummunan abu.

Abu na biyar, an tambayi Manzon Allah (ﷺ), “Idan dai Allah ya rubuta komai, to meye amfanin aikin da bayi za su yi?” Sai ya ce, “A’a! Ku yi aiki. Kowa abin horewa ne ga abin da aka halicce shi don shi.” Abu na shida, idan dai rubutu da Allah ya yi, zai zamo hujja ga masu saƙo, to me ya sa ba zai zama hujja ba wajen ci da sha, da makamantan haka? Ai Allah ya kaddara masa ci da sha, da sauransu, amma ba zai koshi ba, ko ya daina ci, sai ya ci, ya sha. Me ya sa ba zai ce, tunda Allah ya rubuta, ba sai na ci, ko na sha ba, idan na zauna haka ma, kaddara za ta biyamin buƙatata? Ko kuwa haihuwa: Ai ita ma kaddara ce, me ya sa mutum ba ya zama, ya ki yin aure, ya ce, idan dai Allah ya rubuta mini da, zan same shi, ko ban kusanci mace ba. Babu mai faɗin haka, sai wawa. To haka ma abin da yake wajen bin Allah, ko saba masa.

Godiya ta tabbata ga Allah, Ubangijin talikai, kuma tsira da aminci su tabbata ga mafi daukakar Annabawa da Manzanni, Annabinmu, Muhammad, da iyalensa da sahabbansa gabaɗaya. Bayan haka:

Akwai matakan kaddara guda huɗu:

Mataki na farko: Allah ya san komai, samamme da ma wanda ba samamme ba. Ya san abin a faru da abin yake faruwa, da wanda zai faru nan gaba idan zai faru ya ya zai faru. Hujja a kan wannan shi ne fadfin Allah:

﴿لِيَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ [الطلاق: ١٢].

(Don ku san cewa, lalle Allah mai iko ne a kan dukkan komai, kuma iliminsa ya kewaye komai).

Mataki na biyu: Allah ya rubuta komai da zai faru har zuwa tashin Kiyama. Allah yana cewa:

﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ [الحج: ٧٠].

(Shin ba ka sani ba ne, cewa Allah yana sane da abin da yake cikin sama da kasa. Lalle wannan yana cikin littafi. Lalle wannan wani abu ne mai sauki a gurin Allah).

Yana cewa,

﴿وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْتَهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ [يس: ١٢].

(Kowane abu mun lissfe shi a cikin wani littafi mai bayyanawa).

Ya zo a sunna cikin hadisin Abdullah dan Amr bn Ass, Manzo Allah ya ce, (Allah ya rubuta abubuwan day a kaddarawa halitta kafin ya halitta sammai da kasa da shekara dubu hamsin).

Mataki na uku: Sai Allah ya so faruwar abu, domin duk abin da Allah ya so wakanarsa zai wakana, abin da bai ga damar wakanarsa ba zai wakana ba. Allah yana cewa,

﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ [يس: ٨٢].

(Kawai al'amarinsa, idan ya yi nufin wani abu sai ya ce da shi, kasance, sai ya kasance).

Kuma Allah yana cewa:

﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ [التكوير: ٢٩].

(Kuma ba abin da kuka so ne yake kasancewa ba, sai abin da Allah Ubangijin talikai ya so wakanarsa).

Bukhari da Muslim sun ruwaito daga Abu Hurairah (R.A.) y ace, Manzon Allah (ﷺ) y ace, "Ka da dayanku ya ce, Ya Allah ka gafarta mani in ka ga dama. Ya Allah ka ji kaina in ka ga dama. Ya sa gaske cikin addu'arsa, domin shi Allah yana aikata abin da ya ga dama ne, babu mai tilasta shi).

Mataki na huɗu: Halittar Allah ga abubuwa da samara da su da kudurarsa cikakkiya. Allah shi ne ya halicci kowane mai aiki da aikinsa, da duk mai motsi da motsinsa, dad k mai sukuni da sukuninsa. Allah ta'ala ya ce:

﴿خَلَقْتُ كُلَّ شَيْءٍ فَاعْبُدْهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ [الأنعام: ١٠٢].

Ma'ana: (Allah ne mahallicin komai, kuma shi wakili ne ga dukkan komai).

Kuma Allah yana cewa,

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ [الصفات: ٩٦].

(Kuma Allah ne ya halicce ku da abin da suka kasance suna aikaitawa).

Bukhari ya ruwaito daga Imaran bn Husaini, daga Annabi (ﷺ) ya ce: "Allah yana nan, lokacin da babu wani abu tare da shi. Kuma al'arshinsa ya kasance a kan ruwa. Kuma ya rubuta komai acikn lauhul mahfuz. Kuma ya halicci sammai da kasa).

Don haka dole ne musulmi ya yi imani da wafannan mataakai na kaddara guda huɗu. Duk wanda ya musunta ɗaya daga cikinsu to bai yi imani da kaddara ba.

Ya ku bayin Allah! Ku sani cewa, Imani da kaddara yana fa'idoji, wafanda su ne kamar haka:

1. Dogaro ga Allah, lokacin da bawa ya bi matakan da ya kamata ya bi. Domin Allah shi ne wanda yake halittar sababi, da abin da sababin yake haifarwa.
2. Samun nutsuwar zuciya. Saboda bawa ya san cewa, duk abin ya faru kaddara ce daga Ubangiji.
3. Rashin jiji-da-kai lokacin da bawa zai samu muradinsa. Domin haka kaddara ce daga Allah, domin shi ne ya hore masa hanyoyin samin alheri. Don haka sai ya godewa Allah, ya gujewa jiji-da-kai.
4. Rabuwa da damuwa da bacin rai lokacin da bawa ya rasa samun abin da ya yi muradi. Domin hakan ya faru ne da kaddarar Allah da hukuncinsa. Don haka sai ya yi hakuri Allah ya ba shi lada a kan hakan.

Ya 'yan uwa! Hakika Allah yana cewa,

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ، وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝۱۱ ﴾ [التغابن: ۱۱].

(Babu wata masifa da za ta faru, sai da izinin Allah. Duk wanda ya bayar da gaskiya da Allah, to Allah zai shiryar da zuciyarsa. Allah masani ne da komai.) Allah yana cewa,

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلٍ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ۝۲۲ ﴾ [الحديد: ۲۲].

(Babu wata masifa da za ta faru, face sai tana cikin littafi, tun gabanin mu halicce ta. Lallai hakan, mai sauƙi ne a wajen Allah).

Kuma Manzon Allah (ﷺ) yana cewa, "Ya kai ɗan Adam! Ka sani, da al'umma baki ɗaya za su taru, don su cuce ka da wani abu, to ba za su iya ba, sai da abin da Allah ya rubuta maka. Haka ma, da za su taru don su amfane ka da wani abu, ba za su iya mafanarka ba, sai da abin da Allah ya rubuta." Kuma Manzon Allah (ﷺ) yana cewa, "Idan wani abu ya same ka, kada ka ce ina ma na yi kaza, ko kaza, a'a, ka ce, kaddara ce ta Allah, kuma abin da ya ga dama, ya aikata. Domin 'da' tana buɗe kofar shaidan." Haka kuma, ya tabbata a cikin hadisi, Manzon Allah (ﷺ) ya ce, "Abin mamaki ga lamarin mumini: Idan abin dafi ya same shi, sai ya gode wa Allah, hakan sai ya zamo masa alheri; idan cuta ta same shi, sai ya yi hakuri, hakan sai ya zame masa alheri." Ali ya rawaito cewa, Manzon Allah (ﷺ) wata rana ya ke wajen jana'iza, sai ya ɗauki wani abu, yana tona kasa da shi. Sai ya ce, "Babu wani mutum, face an rubuta mazauninsa na wuta ko aljanna." Sai suka ce, "Ya Ma'aikin Allah! Ba ma dogara da abin da aka rubuta mana ba, mu daina aiki?" Sai ya ce, "A'a! Ku yi aiki. Kowa za a sauƙaƙe shi ga abin da aka halicce shi don shi.

Wanda ya zamo mai rabo, sai a sawwake shi ga aikin masu rabi, haka wanda yake cikin taɓɓaɓu, sai a sawwake masa aikin taɓaɓɓu.”

Ku sani, ya ‘yan uwa! Kungiyoyi biyu ne suka bata a babin kaddara: Kadariyya, waɗanda suka ce abubuwa na faruwa ne ba tare da sanin Allah ba, da Jabariyya, waɗanda suka ce ɗan Adam tilas ake yi masa kan abin da yake aikatawa. Dukkaninsu batattu ne. Allah ya kaddara komai da komai, ya kuma bai wa ɗan Adam iko na ya zaɓi abin da ya ga dama. Kamar yadda Allah ya ce, “Lallai mun shiryar da ɗan Adam tafarki, ko dai ya zama mai godiya, ko ya zama mai butulci.” Yahaya bin Ya’amur ya ce, farkon wanda ya fara magana kan kaddara a Basrah, shi ne Ma’abad Aljuhani. Ya ce, “Sai muka yunkura, ni da Humaid bin Abdurrahman, muka tafi hajji ko umarah, sai muka ce, ina ma mu haɗu da wani cikin sahabbai, mu tambaye shi kan abin da su Ma’abad suke faɗi kan kaddara. Sai muka yi katari da Abdullahi ɗan Umar, zai shiga masallaci. Sai muka tare shi, ni da abokina, ɗaya yana damansa, ɗaya yana hagunsa. Sai na fahimci abokina zai bar ni, na yi magana. Sai na ce, “Abu Abdurrahman, wasu mutane sun bayyana a wajenmu, suna karatun Alkur’ani, suna bibiyar ilimi.” Ya faɗi labarinsu, kuma ya ce, “Kuma suna cewa, sai abu ya faru, sannan Allah yake sani. Suka ce babu kaddara.” Sai ya ce, “Idan ka haɗu da su, ka gaya musu cewa, bari ba su suma ba su sani. Na rantse da wanda Abdullahi bin Umar yake rantsuwa da shi, da ɗayansu zai ciyar da misalin dutsen Uhud na zinare, Allah ba zai karɓa ba, har sai ya ba da gaskiya da kaddara.” Sannan ya karanto dogon hadisin nan na zuwan Jibirilu, da tambayoyi da ya yi wan Manzon Allah (ﷺ).